

Giustizia dal Grischun: Il portal da las dretgiras chantunalas e regionalas

■ La pagina d'internet www.giustia-gr.ch / www.justiz-gr.ch / www.giustizia-gr.ch è online dapi il 2014. Cun quella han ins vuli stgaffir in portal che preschenta las autoritads giuridicas da maniera adequata e simpla. Persunas interessadas duain survegnir spert ina survista davart l'organisaziun da las autoritads giuridicas dal chantun ed in access direct a las infurmaziuns actualas. Sin il portal sa preschentan las dretgiras, las autoritads da mediaziun, il uffizis da scussiu, ils uffizis da concurs e las cummissiuns da surveglianza davart ils advocats ed il notariat.

Istorgia

Il svilup da l'organisaziun giudiziala sin il territori dal chantun Grischun dad oz represchenta il svilup politic e costituzional davent da las structures feudales sur il stadi federativ luc fin al stadi federal. Ina dretgira che fiss stada cumpetenta per l'entira anteriura Republica da las Trais Lias n'ha mai existì. Ina dretgira suprema sco istanza da giurisdicziun superiura en chaussas civilas e penals per l'entir territori dal chantun Rezia è stada prevista l'emprima giada en la Constituziun helvetica da l'onn 1801. Questa dretgira n'è dentant mai vegnida

nominada, perquai che l'urden da la Helvetica – che n'ha pudì fitgar pe ni en il Grischun ni en l'ulteriura Svizra – è vegnì sbittà radicalmain mo 2 onns pli tard.

La Constituziun da mediaziun da l'onn 1803 ha restabilì expressivamain l'urden vegl dal sistem giudizial da la Republica da las Trais Lias cun ses dretg fitg sparpaglià, cun ses dischurden da proceduras, cun var 100 dretgiras civilas d'emprima istanza cun mintgamaì 10 fin 20 derschaders sco er cun 61 dretgiras criminalas cun mintgamaì fin 40 derschaders. Las ideas da la Helvetica han tuttina anc gi l'effect ch'igl è vegnì stgaffi svelt ina Dretgira chantunala superiura d'appellaziun (1803) ed ulteriuras dretgiras spezialas en chaussas civilas sco er ina Dretgira criminala chantunala en chaussas penals (l'uschenumada «Dretgira da vagabunds per sentenziar delinquentes d'ordair il Chantun», 1808). Lur cumpetenzas da giurisdicziun eran dentant fitg restrinchidas.

Suenter ch'il Grischun, ch'era vegnì dividì en il fratemp en districts ed en circuls, aveva survegnì in'organisaziun da giurisdicziun unitara sut la pressiu dal stadi federal svizzer da l'onn 1848, è la finala vegnida creada – tras la grond'ovra da refurma da la Constituziun chantunala da l'onn 1854 – la Dretgira chantunala cun sedia uffiziala a Cuira. A medem temp han ins stgaffi l'emprima procedura civila che valeva davant tut las dretgiras civilas. La Dretgira chantunala sa cumponiva da quel temp da 1 president, da 8 assessurs e da 8 substituents ordinari che vegnivan elegids dal Cussegl grond per trais onns. Els lavuravan tuts en uffizi accessoric ed ils pli paucs eran giurists. L'emprim president da la Dretgira chantunala è stà dr. Peter Conradin von Planta che po er vegnir designà sco «bab» da la nova Constituziun e da la nova organisaziun giudiziala. La dretgira aveva sia sedia uffiziala en la Chasa grischina dad oz, pli tard en l'edifiziu chantunala a la Grabenstrasse, nua che er il parlament era da chasa. Durant ses emprims onns d'uffizi aveva la Dretgira chantunala da giuditgar en media 30 cas penals e civils per onn, quai cun in preventiv da var 5000 francs.

Cumbain che numerusas midadas e novaziuns en la legislaziun organisatorica e processuala han extendì sias cumpetenzas sco er professionalisà e perfecziunà sia organisaziun durant ils proxims 150

Deutsch | Rumantsch | Italiano

Justiz Graubünden
Giustizia dal Grischun
Giustizia dei Grigioni

Dretgiras	Autoritads da mediaziun	Scussiu e concurs	Advocatura e notariat	Tschertga
<ul style="list-style-type: none"> Dretgira chantunala Dretgira administrativa Dretgiras regionalas Mesiras repressivas Ulteriuras autoritads 	<ul style="list-style-type: none"> Infurmaziuns generalas Uffizis da mediaziun Dumondas da locaziun Dumondas d'egualitad Cussegliazioni giuridica Formulars 	<ul style="list-style-type: none"> Uffizis da scussiu e da concurs Ingliants Infurmaziuns da scussiu Formulars 	<ul style="list-style-type: none"> Register Permissiun da practicum Examen d'advocats Register d'advocats EU/EFTA Circularas notariat 	<ul style="list-style-type: none"> Retschertga text Retschertga autoritads Retschertga piazzas libras

Pagina d'entrada dal portal www.giustia-gr.ch.

MAD

onns, en las structures e las incumbensas da la Dretgira chantunala sa mantegnidas da princip fin l'onn 2008. Tras ina refurma giudiziala da las duas dretgiras chantunalas supremas è vegnì abolì l'onn 2009 l'uffizis da derschaders laics ed accessorics, e las dretgiras han survegnì dapli cumpetenzas per concepir l'atgna struttura organisatorica (cumpetenza d'ordinaziun sin il champ da l'administraziun e da la surveglianza giudiziala). Ulteriurs puncts da refurma èn stads: la publicaziun uffiziala da las piazzas da derschaders cun in examen da qualificaziun tras ina cummissiun parlamentara, la pussaivladad da la destituziun da l'uffizis, il scumond d'occupaziuns accessoricas, la reduziun e la flexibilitad da la grondezza dals collegis giuditgants sco er la pussaivladad da desister da motivar decisiuns.

A chaschun d'ina votaziun dal pievel l'onn 2000 ha la Confederaziun survegnì la cumpetenza legislativa en il sectur da la procedura civila e penala. La votaziun ha er chaschunà numerusas adattaziuns per las autoritads giudizialas sin plaun chantunala. L'onn 2007 è entrada en vigur in'emprima part da la refurma da la giustia, la quala pertutga cunzunt las dretgiras sin plaun federal. A medem temp èn vegnidas preparadas la nova procedura federala civila e la nova procedura federala penala ch'han medemamain gi grondas consequenzas per l'entir sistem giudizial sin plaun federal e chantunala. L'onn 2010 ha il Chantun Grischun adattà s'entira organisaziun giudiziala a las novas proceduras. En quest connex èn tranter auter vegnidas retratgas las cumpetenzas da giurisdicziun dals circuls. Questa gronda refurma è entrada en vigur il 1. da schaner 2011. La Dretgira chantunala ha pers cun quai la pussaivladad da desister da motivar decisiuns.

Dapi l'onn 2017 sa cumpona la Dretgira chantunala da 6 derschaders en uffizi cumplain (president, vicepresident sco er 4 derschaders). Ultra da quai èn engaschads 8 actuars en piazza fixa (dus a temp parzial). Dapi l'onn 1958 ha la Dretgira chantunala sia sedia uffiziala en l'uschenumada «Altes Gebäu». Quest palazi, ch'è vegnì construi l'onn 1727 da l'envoyé Peter von Salis, è situà tranter la Poststrasse e la Grabenstrasse en il Parc da Fontana e stat sut la protecziun da monuments da la Confederaziun. Il preventiv annual da la Dretgira chantunala importa oz var 5 milliuns francs. En tut ils collegis giuditgants èn vegnids tractads dapi il 2011 en

media var 850 cas per onn. I sto dentant vegnir menziunà che quest dumber exprima mo insufficientamain la cumparegliaziun cun la chargia da lavur efectiva dals cumenzaments. Tras l'extensiu permanenta dals dretgs processuals da las partidas è numnadamain cunzunt er la lavur per las singulas proceduras s'augmentada fermamain.

Autoritads da mediaziun

Tenor la procedura civila sto per regla vegnir manada tras ina procedura da mediaziun avant che inoltrar in plant avant la dretgira civila. Per quella èn cumpetenzas uschenumadas autoritads da mediaziun. En general vegnan ils parsuras da talas autoritads numnads mediatur.

Exclus da la procedura da mediaziun obligatorica èn tranter auter ils suandants cas impurtants: proceduras per la protecziun da la lèg e da divorzi; scumonds giudizials (pli baud scumonds uffizials); mesiras preventivas (p.ex. registraziuns provisoricas da dretgs da pegn immobiliare); averturas da dretg en cas da scussiu; executiun da decisiuns.

En il chantun Grischun datti trais differents autoritads da mediaziun: uffizis da mediaziun (1 per regiun); autoritads da mediaziun per dumondas da locaziun (1 per regiun); autoritad chantunala da mediaziun per dumondas d'egualitad.

Dretgiras regionalas

Tenor la refurma dal territori ch'è entrada en vigur il 2016 è il Chantun dividì en 11 regiuns che figureschan sco purtadras da las incumbensas statalas. Ellas stattan a disposiziun tant per incumbensas communalas sco er chantunalas e remplazzan ils 39 circuls, las 14 corporaziuns regionalas ed ils 11 districts da pli baud.

Las dretgiras regionalas dal chantun Grischun èn responsablas per la giurisdicziun d'emprima istanza en las domenas dal dretg civil, dretg penal, dretg da scussiu e dretg da concurs ed èn areguard lur cumpetenza da giurisdicziun – cun resalva da decisiuns da refusaziun dal Chantun resp. dal Tribunal federal en proceduras da meds legals – absolutamain autonomas ed obligadas mo a la lescha. Unicamain sin plaun administrativ exercitescha la Dretgira chantunala dal Grischun ina funcziun da surveglianza. Questa dretgira è l'autoritad giudiziala da segunda istanza ed uschia l'autoritad giudiziala en davosa istanza dal Chantun.

Dretgira chantunala dal Grischun

La Dretgira chantunala (corresponda en auters chantuns a la Dretgira superiura) è sco autoritad giudiziala superiura – sin il medem stgalm sco la Dretgira administrativa – responsabla per la giurisdicziun sin ils champs dal dretg civil, dal dretg penal, dal dretg da scussiu e dal dretg da concurs, sco per part er per il dretg administrativ ed il dretg penal administrativ.

Incumbensas e funcziuns sco istanza da recurs (per appellaziun u recurs): examinar decisiuns d'istanzas pli bassas; survegliar la gestiun e l'administraziun da la giustia d'istanzas pli bassas (Dretgira chantunala da mesiras repressivas, dretgiras regionalas, autoritads da mediaziun, uffizis da scussiu e concurs); suletta istanza chantunala per tscherts fatgs civils; autoritad centrala chantunala per assistenza giudiziala en fatgs civils e penals.

Dretgira administrativa

La dretgira administrativa, la quala ha prendi si sia lavur l'onn 1969, è in organ da la terza pussanza dal stadi e s'occupa sco autoritad giudiziala per constituziun e per lescha cun la giurisdicziun sin il sectur dal dretg public. La caratteristica da la giurisdicziun administrativa è la controlla giuridica d'autoritads statalas sin proposta dals pertutgads. Tras quai vul ins cuntanscher la garanzia dal princip da l'administraziun legitima e da la protecziun dal burgais cunter abus ed errors dal stadi. Sco mintga dretgira decida la dretgira administrativa a moda independenta e n'è betg suttemassa a directivas d'auters organs statals.

Ils secturs da dretg ch'èn suttemassa a la cumpetenza da la dretgira administrativa dal Grischun s'extendan dal dretg communal al dretg chantunala originar e delegà fin tar il dretg federal. Sco davosa istanza chantunala giuditgescha la dretgira disposiziuns e decisiuns da las vischnancas e d'autras corporaziuns da dretg public, da numerus uffizis e departaments chantunals, dals organs da las assicuranzas socialas sco er per part da la regenza.

Decurs e trasparenza da las proceduras

Publicitad vs. secret d'uffizi

Sche tractativas giudizialas davart dispitas concernan pretendiuns ed obligaziuns da dretg civil ubain davart accusa-

ziuns penals, èn ellas da princip accessiblas al public. La dretgira po dentant excluder per part u dal tuttafatg la publicitad da tractativas giudizialas, sche la segirezza u l'urden public ubain l'interess degn da vegnir protegi d'ina persuna pertutgada (en spezial da la victima d'in act chastiabel) pretenda quai u sch'il dumber d'aspectatur è memia grond. Las tractativas da la dretgira n'èn tras lescha betg publicas. Quai vala er per las proceduras da dretg da famiglia. Registraziuns visualas e sonoras da las tractativas giudizialas èn scumandadas. Il presidi e – cun ses consentiment – ils actuars pon orientar en furma adattada la publicitad davart ina decisiun ch'è entrada en vigur, uschenavant ch'igl exista in interess public giustifgà en chausa.

Ils derschaders, ils actuars sco er il personal da chanzlia èn obligads a la discreziun. Il secret d'uffizi vala er per experts, per interprets sco er per ulteriuras persunas participadas. Ils parsuras ston far attents els a l'obligaziun da discreziun sco er a las consequenzas penals che resultan, en cas ch'els violeschan questa obligaziun. La dretgira decida davart la liberaziun dal secret d'uffizi per dar perditga davart dretgira e per l'ediziun d'actas.

Cumposiziun, andament da las tractativas e polizia da sesida

Las dretgiras ston esser occupadas cumplettamain. Mo en cas d'ina assenza u d'ina retratga imprevisa da singuls derschaders po, premiss che naginas partidas na pretendian la cumplettaziun, vegnir tractà valaivlamain davant dretgiras da tschintg derschaders, sche almain trais – davant dretgiras da trais derschaders, sche almain dus derschaders – èn preschents. Sch'i sa tracta da traire la sentenza, è mintga derschader obligà da votar. En cas da paritad da las vuschs quinta la vusch dal parsura duas giadas. L'actuar protocolescha las tractativas giudizialas.

Las partidas sco er la represchentanza legala han da cumparair a las tractativas en vestgadira correcta che respecta la dignitad da la dretgira. La polizia da sesida è chausa dal parsura. La sentenza vegn tratga suenter la preschientscha da las partidas en ina tractativa secreta. Tenor la pratica vegn ina sentenza cumpunitgada mo excepziunalmain directamain suenter la tractativa. La sentenza vegn per regla tramessa pir pli tard en scrit a las partidas.

En proceduras senza preschientscha da las partidas prepara il parsura il cas per la tractativa en il collegi giuditgant. Per regla redigia l'actuar in sbocz cumplessiv da la sentenza ubain vegnan almain formuladas las ponderaziuns decisivas en in referat. Cur ch'il sbocz da la sentenza è avant maun, vegn quel lachà circular ensemen cun las actas tar ils ulteriurs commembers da la chombra. Sche quellas e quels èn d'accord cun il sbocz da la sentenza e cun las ponderaziuns, poi vegnir desisti d'ina tractativa comunabla, e cun il consentiment da tut ils derschaders survegn il sbocz la vigur d'ina sentenza. Ina tractativa comunabla da la sentenza ha lieu, sch'il parsura ordinescha quai ubain sch'in commember da la chombra pretenda quai. En quels cas che la dretgira cumplessiva è cumpetenta sco collegi giuditgant, ha adina lieu ina tractativa da la sentenza.

La preschentanziun:
Dossier «Giustia dal Grischun».

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=4533
www.chatta.ch